

مقایسه قابلیت کارآفرینی کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای و هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای

حبیب الله حسن زاده*

سید جمیل احمدی**

چکیده

امروزه اهمیت کارآفرینی در توسعه جوامع آشکار و نقش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در این بخش ویژه است. استفاده‌کنندگان از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با توجه به مهارتی که ناشی از آموزش است و تجربه عملی کار را در محیط آموزشی انجام می‌دهند، وضعیت مطلوب‌تری نسبت به شغل دارند. بر همین اساس، هدف از انجام این پژوهش مقایسه قابلیت‌های کارآفرینی در بین فراگیران مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای و هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای است. روش پژوهش توصیفی با رویکرد پیمایشی است که در بین جامعه آماری کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای و هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای انجام گرفت. با توجه به حجم بالای مخاطبان تعداد ۳۰۰ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند؛ از مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای ۱۵۰ نفر و از هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای نیز ۱۵۰ نفر انتخاب شدند. برای افزایش همگن‌سازی نمونه آماری از هر دو بخش در ۳ رشته آموزشی اقدام به سنجش قابلیت کارآفرینی شد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق‌ساخته است که در بعد کنترل درونی، استقلال‌طلبی، توفیق‌طلبی، ریسک‌پذیری و خلاقیت قابلیت‌های کارآفرینی را سنجید. داده‌ها در پایان با استفاده از نرم‌افزار SPSS در دو بخش توصیفی و استنباطی تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد که قابلیت کارآفرینی در بین هر دو گروه کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای و هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای نامطلوب است، ولی قابلیت کارآفرینی کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای از هنرآموزان هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای بیشتر است. ضعف قابلیت کارآفرینی فراگیران آموزش‌های مهارتی بیانگر برنامه‌ریزی بهتر و توجه بیشتر به تقویت مؤلفه‌های کارآفرینی در بین فراگیران این بخش است. با توجه به رسالتی که آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ورود به بازار کار برای کارآموزان دارد، تقویت مهارت‌های مرتبط با کارآفرینی باید در اولویت این آموزش‌ها قرار گیرد.

واژگان کلیدی: قابلیت کارآفرینی، مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای، هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای، خلاقیت و مهارت.

Email: hasanzadeh.kh@gmail.com

* کارشناس ارشد تکنولوژی آموزشی

** دانشجوی دکتری کارآفرینی، مدیر کل آموزش فنی و حرفه‌ای استان کردستان.

مقدمه

کارآفرینی نقش کلیدی در بهبود بهره‌وری، افزایش فعالیت‌های نوآورانه و بهبود ظرفیت نوآورانه و رقابتی در سازمان‌ها ایفا می‌کند و به عنوان موضوع حائز اهمیت مطرح می‌شود (مک دوگال و اویت، ۲۰۰۰). کارآفرینی از عامل‌های اصلی ایجاد ارزش اقتصادی و ابزاری کارآمد برای ایجاد اشتغال اثربخش و کاهش تعداد بیکاران محسوب می‌شود. همچنین، کارآفرینی به‌منظور افزایش رشد اقتصادی، بهبود استانداردهای زندگی و افزایش درآمدهای مالیاتی مورد توجه سران حکومت‌ها و دولت‌ها قرار گرفته است. واژه کارآفرینی از کلمه فرانسوی *Entrepreneure* به معنای متعهد شدن نشئت گرفته و در سال ۱۸۴۸ توسط جان استوارت میل وارد زبان انگلیسی شده است (احمدپور داریانی، ۱۳۸۴). با آنکه اصطلاح کارآفرینی برای نخستین بار توسط کانتیلیون تعریف شده است (کلیبی، ۱۹۷۱)، ولی شومپتر (۱۹۳۴) کاربرد عام اصطلاح کارآفرینی در حوزه اقتصادی را به استوارت میل (۱۸۴۸) نسبت می‌دهد. میل، عمل کارآفرین را شامل: هدایت، نظارت و مخاطره‌پذیری دانسته است (احمدپور داریانی، ۱۳۸۴). بعد از میل، شومپتر (۱۹۳۴) نقش نوآورانه کارآفرینی و اهمیت آن در پویایی نظام‌های اقتصادی را مورد توجه و تأکید قرار داده است (برومند نسب، ۱۳۸۱ به نقل از رعدی، ۱۳۸۹). و آن را موتور رشد و توسعه معرفی کرده است (شومپتر، ۱۹۳۴ به نقل از بدری و همکاران، ۱۳۸۹).

مک‌کلند (۱۹۶۱) ویژگی‌های افراد کارآفرین را شامل انگیزه پیشرفت، ریسک‌پذیری، کنترل درونی، خلاقیت و استقلال‌طلبی می‌داند. بر اساس تحقیقات انجام شده، پرورش ویژگی‌های ذکر شده در افراد باعث تقویت قابلیت‌های کارآفرینی آنان می‌شود. برخی تحقیقات نشان می‌دهند که در افراد قابلیت‌هایی وجود دارد که پرورش این قابلیت‌ها موجب کارآفرینی آنان می‌شود. از مهم‌ترین این ویژگی‌ها خلاقیت، ریسک‌پذیری، کنترل درونی، انگیزه پیشرفت و استقلال‌طلبی است. دراکر (۱۹۸۵) معتقد است که خلاقیت و نوآوری با کارآفرینی لازم و ملزوم یکدیگرند، به حدی که کارآفرینی بدون خلاقیت و نوآوری حاصلی ندارد. سولومون با بررسی ۱۵۰ کارآفرینی به این نتیجه رسید که انگیزه کارآفرینان در شروع به کار، تصمیم به خلق چیزهای نو، بدیع و متفاوت است و سود اقتصادی انگیزه و محرک اولیه رفتار کارآفرینان نبوده است. در همین ارتباط، شاین (۱۹۹۴) نیز عنوان کرده است که کارآفرینان واقعی مشاغل جدید را بیشتر به دلایل نوآوری و خلاقیت شروع می‌کنند تا انگیزه‌های اقتصادی. همچنین

هوارد (۲۰۰۴) در پژوهشی تأثیر توسعه قابلیت‌های کارآفرینی (استقلال‌طلبی، ریسک‌پذیری، انگیزه پیشرفت، کنترل درونی و اعتماد به نفس و جسارت خلاقیت) را بر کارآفرینی ۴۵۰ نفر از دانش‌آموزان مورد بررسی قرار داد و به این نتیجه رسید که رابطه مستقیمی بین این قابلیت‌ها و توانایی کارآفرینی افراد وجود دارد.

پیشینه مطالعات کارآفرینی اشاره دارد که کارآفرینان دارای ویژگی‌ها و قابلیت‌های مخصوصی هستند. هر چه در این پیشینه، یک مجموعه پذیرفته‌شده جامع از قابلیت‌های کارآفرینان وجود ندارد (کروزیک و پویس، ۲۰۱۰). برخی به ابعاد روان‌شناختی، چون داشتن تفکر واگرا، تفکر جانبی، تفکر مثبت و تفکر خلاق تأکید می‌کنند. گروهی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نظیر سن، جنسیت، سابقه خانوادگی و میزان تحصیلات را مهم می‌دانند و برخی دیگر به مجموعه‌ای از این ویژگی‌های اشاره می‌کنند (هوناردی، ۱۹۸۲). در مجموع ویژگی‌های کارآفرینان را می‌توان به پنج دسته اصلی شامل: ویژگی‌های فردی، انگیزه‌ها، عوامل جمعیت‌شناختی، سبک‌های رفتاری و مهارت‌ها تقسیم کرد (احمد پورداریانی، ۲۰۰۱). پژوهش‌ها در مورد ویژگی‌ها و قابلیت‌های کارآفرینان، به وسیله افراد و گروه‌های زیادی صورت گرفت و هر کدام نیز به ویژگی‌هایی در این زمینه دست یافتند. قابلیت‌هایی که اغلب برای کارآفرینان ذکر شده عبارتند از: استقلال‌طلبی (کولینز و مور، ۱۹۶۴)، مرکز کنترل درونی (شاپیرو، ۱۹۷۵؛ بروک‌هاس و هوویتز، ۱۹۸۶؛ بروک‌هاس، ۱۹۸۰)، خلاقیت (ویلکن، ۱۹۷۹)، گرایش به خطرپذیری (بگلی و بوید، ۱۹۸۷؛ بروک‌هاس، ۱۹۸۰) و نیاز به موفقیت (مک کلند و بگلی، ۱۹۷۹؛ دویر و همکاران، ۲۰۱۰).

کارآفرینی به عنوان یکی از عامل‌های مهم رشد و توسعه اقتصادی و ایجاد اشتغال به منظور حل مسأله بیکاری، به افراد کارآفرین نیازمند است. همان‌طور که از نتیجه تحقیق‌ها بر می‌آید، قابلیت‌های کارآفرینی اغلب اکتسابی هستند؛ با توجه به اینکه فراگیران آموزش‌های مهارتی یکی از اقشار مهم در توسعه جامعه و اشتغال در آن هستند، لازم است که روند توسعه این بخش مورد بررسی قرار بگیرد. بر همین اساس، هدف از انجام این پژوهش مقایسه قابلیت کارآفرینی در بین فراگیران مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای و هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای می‌باشد.

روش بررسی

این تحقیق به لحاظ ماهیت، هدف و مسئله مورد بررسی و استفاده از نتایج آن در جهت شناسایی قابلیت‌های کارآفرینی از نوع توصیفی با رویکرد پیمایشی و کاربردی می‌باشد.

جامعه آماری پژوهش حاضر دانش‌آموزان هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای هستند. با توجه به تعداد زیاد جامعه تعداد ۳۰۰ نفر به عنوان نمونه آماری با روش نمونه‌گیری در دسترس از دو گروه هر کدام به تعداد ۱۵۰ نفر انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق‌ساخته است. بر اساس پژوهش‌های صورت‌گرفته در رابطه با موضوع و مبانی نظری و تئوریک آن در ۵ بخش کنترل درونی، استقلال‌طلبی، توفیق‌طلبی، ریسک‌پذیری و خلاقیت تدوین شد. برای سنجش روایی پرسشنامه با استفاده از روایی صوری و نظر صاحب‌نظران موضوع (۴ نفر استاد دانشگاه و ۳ نفر کارآفرین) اقدام به تأیید روایی گردید و برای سنجش پایایی در ابتدا پرسشنامه در بین ۳۰ نفر از گروه نمونه اجرا و داده‌ها در نرم‌افزار وارد شد. بر اساس آلفای کرونباخ میزان پایایی پرسشنامه ۰/۸۴ محاسبه گردید. بعد از تعیین روایی و پایایی، پرسشنامه در بین گروه نمونه اجرا و در پایان داده‌ها در نرم‌افزار SPSS وارد و نتایج در دو بخش توصیفی و استنباطی مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

در بخش توصیفی وضعیت کارآموزان مشارکت‌کننده در فرایند پژوهش بر اساس جدول شماره ۱ بود.

جدول (۱). وضعیت جمعیت شناختی مشارکت‌کنندگان

وضعیت تحصیلات (دبیرستان)			وضعیت سنی				آموزش دیده		متغیر
سال سوم	سال دوم	سال اول	۱۸ سال	۱۷ سال	۱۶ سال	۱۵ سال	مراکز	هنرستان	عنوان
۱۱۲	۱۱۸	۷۰	۵۰	۱۱۵	۸۲	۵۳	۱۵۰	۱۵۰	فراوانی
۳۷	۳۹	۲۴	۱۶	۳۹	۲۸	۱۷	۵۰	۵۰	درصد

همان‌گونه که یافته‌ها نشان می‌دهد، آموزش‌دیدگان از دو بخش هنرستان‌ها و مراکز هر کدام ۵۰٪ از مشارکت‌کنندگان در فرایند پژوهش بوده‌اند. در خصوص وضعیت سنی نیز یافته‌ها نشان می‌دهد که بیشترین گروه سنی ۱۷ سال با ۳۹٪ و پایین‌ترین گروه مربوط به گروه سنی ۱۸ سال می‌باشد و در زمینه تحصیلات نیز بیشتر

مقایسه قابلیت کارآفرینی کارآموزان مراکز آموزش فنی و ... ۶۷

مشارکت‌کنندگان سال دوم دبیرستان با ۳۹٪ و بعد از سال سوم با ۳۷٪ و سال اول نیز با ۲۴٪ در فرایند پژوهش مشارکت داشته‌اند.

جدول (۲). میزان قابلیت کارآفرینی در بین فراگیران هنرستان و مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای

گروه هدف	شاخص / ابعاد	تعداد	میانگین	T	درجه آزادی	میانگین فرضی جامعه	سطح معنی داری
هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای	کنترل درونی	۱۵۰	۴۰/۹۱۳۳	۲۲/۹۷۳	۱۴۹	۴۴	۰/۰۰۰
	استقلال طلبی	۱۵۰	۳۴/۱۵۳۳	۳/۵۳۳	۱۴۹	۳۶	۰/۰۰۱
	توفیق طلبی	۱۵۰	۲۳/۴۰۰	۲/۲۸۱	۱۴۹	۲۴	۰/۰۲۴
	ریسک پذیری	۱۵۰	۲۶/۵۹۳۳	۳/۷۲۳	۱۴۹	۲۸	۰/۰۰۰
	خلاقیت	۱۵۰	۳۷/۹۴۰۰	۴/۱۹۲	۱۴۹	۴۰	۰/۰۰۰
مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای	کنترل درونی	۱۵۰	۴۳/۲۰۰	۲۷/۱۳۲	۱۴۹	۴۴	۰/۰۰۰
	استقلال طلبی	۱۵۰	۳۶/۶۰۰	۰/۱۴۸	۱۴۹	۳۶	۰/۸۸۲
	توفیق طلبی	۱۵۰	۲۳/۹۹۳۳	۰/۰۲۳	۱۴۹	۲۴	۰/۹۸۱
	ریسک پذیری	۱۵۰	۲۸/۱۲۶۷	۰/۳۴۶	۱۴۹	۲۸	۰/۷۳۰
	خلاقیت	۱۵۰	۳۹/۲۶۶۷	۱/۵۰۱	۱۴۹	۴۰	۰/۱۳۵

در خصوص وضعیت قابلیت کارآفرینی در بین دانش‌آموزان هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای بر اساس آزمون تی تک نمونه‌ای در ابعاد کنترل درونی، استقلال طلبی، توفیق طلبی، ریسک‌پذیری و خلاقیت نتایج در دو بخش هنرستان‌ها و مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای با توجه به T به دست آمده و میانگین به دست آمده در بخش هنرستان‌ها در ابعاد کنترل درونی، استقلال طلبی، ریسک‌پذیری و خلاقیت ۰/۰۵ معنی دار است ($P < ۰/۰۵$). در بخش مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای تنها در ابعاد کنترل درونی در سطح ۰/۰۵ معنی دار است ($P < ۰/۰۵$). با توجه به میانگین فرضی جامعه در ابعاد مورد نظر می‌توان گفت که وضعیت قابلیت‌های کارآفرینی در تمامی ابعاد در هر دو بخش هنرستان‌ها و مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای پایین‌تر از میانگین فرضی جامعه است.

جدول (۳). نتایج آزمون تی در خصوص رابطه بین قابلیت کارآفرینی در گروه‌ها (هنرستان‌ها و مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای)

معناداری	درجه آزادی	T	میانگین	تعداد	وضعیت	شاخص‌ها
۰/۰۰۲	۲۹۸	۳/۱۹۴	۱۲۸/۸۳۳۳	۱۵۰	هنرستان	قابلیت کارآفرینی
			۱۳۵/۲۴۶۷	۱۵۰	مراکز فنی و حرفه‌ای	

با توجه به نتایج مشاهده شده در خصوص ارتباط بین قابلیت کارآفرینی در دو گروه دانش‌آموزان هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای، با توجه به شاخص T به میزان ۳/۱۹۴ و درجه آزادی ۲۹۸ معناداری آنها به ۰/۰۰۲ می‌باشد. ($P < ۰/۰۵$) این امر نشان می‌دهد که وضعیت قابلیت کارآفرینی در بین مراکز فنی و حرفه‌ای بیشتر از دانش‌آموزان هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای می‌باشد.

بحث و نتیجه گیری

در دنیای امروز به منظور حل بحران بیکاری، بر خوداشتغالی تأکید زیادی صورت می‌گیرد. برخی از صاحب‌نظران معتقدند، در کشورهای توسعه‌یافته، نرخ خوداشتغالی به گستره فعالیت کارآفرینی مربوط می‌شده و بین بیکاری و کارآفرینی رابطه مشهودی دیده می‌شود. نتیجه تحقیق‌های انجام‌شده در ۲۳ کشور اروپایی بیانگر اثرهای کارآفرینی بر کاهش بیکاری بوده است (اودرتسچ و تورنیک، ۲۰۰۲ به نقل از رعدی، ۱۳۸۹). کارآفرینی به عنوان یکی از عامل‌های مهم رشد و توسعه اقتصادی به منظور حل مسأله بیکاری، به افراد کارآفرین نیازمند است. نتایج بسیاری از تحقیقات بیانگر آن است که قابلیت‌های کارآفرینی اغلب اکتسابی هستند و در روند توسعه حال و آینده جامعه نقش مهمی ایفا می‌کنند. علاوه بر اشتغال‌زایی، از جمله پیامدهای مثبت قابل ملاحظه کارآفرینی می‌توان به توزیع متناسب درآمدها، کاهش اضطراب‌های اجتماعی، بهره‌برداری از منابع و فعال شدن آن برای توسعه کشور، بهبود کیفیت زندگی، کشف نیازها، ابداع و توسعه کالاها و خدمات جدید اشاره کرد (بهزادیان نژاد، ۱۳۸۰). تحلیل شرایط کنونی و نقاط قوت و ضعف نظام‌های آموزشی و مهارتی در کشور بدون توجه به بسترها و مبانی اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی نارسا خواهد بود و برای انجام این برنامه‌ریزی و تحلیلی از عملکردها نیاز است تا قابلیت‌ها بررسی گردد. مدرسه به عنوان جامعه‌ای کوچک و به دلیل حاکمیت شبکه پیچیده‌ای از تعاملات انسانی، فضای اجتماعی معینی را به وجود می‌آورد که در رشد و پرورش همه‌جانبه شخصیت دانش‌آموز بسیار مؤثر است. در مقابل نیز مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای که با رویکردی عملی اقدام به ارائه آموزش‌های مهارتی می‌کند، می‌توانند به عنوان بخش مهمی از بروز روحیه کارآفرینی در بین فراگیران آن نقش تأثیرگذاری ایفا نمایند.

با توجه به آنچه گفته شد، هدف نهایی تعلیم و تربیت، ارائه برنامه و فرصت‌هایی است که فراگیران دانش‌ها، مهارت‌ها، توانایی‌ها، نگرش‌ها، باورها و ارزش‌هایی را به دست می‌آورند که آنها را قادر می‌سازد زندگی ثمربخش برای خود و دیگران بسازند. به عبارتی، تعلیم و تربیت به داشتن دو مقصد اصلی مورد شناسایی قرار گرفته است: ۱. آماده کردن افراد به عنوان اعضای مولد جامعه و ۲. قادر کردن افراد در رشد قابلیت‌های بالقوه شخصی خویش. وسپر (۱۹۹۳) معتقد است احتمال شکست کارآفرینانی که تنها تجربه را دارند و آموزش لازم را ندیده‌اند زیاد است. بر عکس

کارآفرینانی که هم تجربه دارند و هم آموزش دیده‌اند، کاملاً موفق هستند (نوه ابراهیم و تندسته، ۱۳۸۷).

نتایج این پژوهش در دو بخش توصیفی و استنباطی مورد تحلیل قرار گرفت. در بخش توصیفی وضعیت جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان در فرایند پژوهش مشخص شد. بر اساس وضعیت جمعیت‌شناختی از بین مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای و هنرستان‌های آموزش فنی و حرفه‌ای هر کدام به میزان ۵۰٪ و به تعداد ۱۵۰ نفر انتخاب شدند. در بخش تحصیلی نیز در سه بخش سال اول، دوم و سوم دبیرستان گروه نمونه انتخاب شدند. درخصوص سن مشارکت‌کنندگان نیز از سن ۱۵ تا ۱۸ سال در این پژوهش مشارکت داشتند.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که قابلیت‌های کارآفرینی در بین دانش‌آموزان هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای در سطح پایینی قرار دارد و کسانی که مشغول به دریافت آموزش در این دو بخش هستند، از ابعاد کارآفرینی وضعیت نامطلوبی دارند.

نیاز به موفقیت (توفیق‌طلبی) عبارتست از تمایل به انجام کار در استانداردهای عالی برای موفقیت در موقعیت‌های رقابتی (احمدپور داریانی، ۱۳۸۴). افراد توفیق‌طلب مایل هستند تا همواره در چالش باشند و در راه رسیدن به اهداف قابل دسترس و همچنین نسبت به عملکرد خود به بازخورد مکرر و منظم زمانی نیاز دارند. این افراد ترجیح می‌دهند که شخصاً مسئولیت حل مشکلات، تعیین اهداف و دستیابی به آنها را از طریق تلاش شخصی خود به‌عهده گیرند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که وضعیت توفیق‌طلبی در هر دو گروه دانش‌آموزان هنرستانی و کارآموزان مراکز آموزشی پایین‌تر از سطح میانگین است.

ریسک‌پذیری عبارتست از پذیرش مخاطره‌های متعدد که می‌تواند از طریق تلاش‌های شخصی مهار شوند. هنگام در نظر گرفتن ریسک، دو عنصر در ایجاد این مفهوم نقش دارند، یکی سطح درک فرد کارآفرین از مخاطره در آغاز هر فعالیت و دیگری احتمال شکست در صورت ناموفق بودن آن فعالیت (بروکهاوس، ۱۹۸۰ به نقل از احمدپور داریانی، ۱۳۸۴). وضعیت ریسک‌پذیری در بین دانش‌آموزان هنرستانی پایین‌تر از مهارت‌آموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای است. شاید بتوان دلیل این امر را وضعیت مطلوب‌تر انجام کار عملی در بین کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای دانست. چون در مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای تجهیزات مناسب‌تر و فرایند

استانداردهای آموزشی آن بیشتر عملی است و به صورت تخصصی اقدام به آموزش حرفه‌ها می‌شود. این وضعیت می‌تواند ناشی از این وضعیت باشد. مک کله لند و همکاران (۱۹۵۷) معتقدند که افرادی که دارای نیاز به توفیق بالا هستند به توانایی خود برای تحت کنترل درآوردن نتایج تلاشهایشان اعتقاد داشتند. هورنادی (۱۹۷۱) معتقد است که کارآفرینان موفق، دارای تمایل به مرکز کنترل درونی بالا هستند. مطالعات طولی آندریسانی و نستیل (۱۹۷۶) نشان می‌دهد که آنها که مرکز کنترل درونی داشتند، موفقیت شغلی بهتری نسبت به سایر افراد دارند (احمدپور داریانی، ۱۳۸۴). نتایج این پژوهش نشان داد که وضعیت کنترل درونی در بین دانش‌آموزان هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای پایین‌تر از کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای می‌باشد. هر چند در هر دو گروه وضعیت کنترل درونی پایین‌تر از میانگین است اما در کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای این گرایش بیشتر به میانگین نزدیک می‌باشد.

نیاز به استقلال به عنوان یک نیروی برانگیزاننده مورد تأکید واقع شده است. در واقع، نیاز به استقلال را می‌توان کنترل داشتن بر سرنوشت خویش، کاری را برای خود انجام دادن و آقای خودبودن تعریف کرد. به عبارتی، نیاز به استقلال همان چیزی است که روان‌شناسان آن را سلطه‌جویی درونی می‌نامند. سلطه‌جویی درونی آن است که فرد احساس کند شخصاً بر سرنوشت خویش احاطه دارد (احمد پور داریانی، ۱۳۸۴). در واقع، نیاز به استقلال عاملی است که سبب می‌شود تا کارآفرینان به اهداف و رویاهای خود دست یابند. مک کلند (۱۹۹۶) مهم‌ترین ویژگی کارآفرینان را استقلال‌طلبی می‌داند. وضعیت استقلال‌طلبی در دانش‌آموزان پایین‌تر از کارآموزان مهارتی است و میانگین استقلال‌طلبی در بین کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای مطلوب و در سطح میانگین قرار دارد.

خلاقیت را شاید بتوان مهم‌ترین ویژگی کارآفرینان به شمار آورد. افراد کارآفرین علاقمند به ایجاد نوآوری و خلق مواردی جدید هستند و کسانی که بیشتر با این رویکرد رفتار کرده‌اند، احتمال گرایش به سمت کارآفرینی را بیشتر از خود نشان داده‌اند. پژوهش‌های دراگر (۱۹۸۵)، شاین (۱۹۹۴)، پوستیگو (۲۰۰۲) و بدری و همکاران (۱۳۸۸) خلاقیت را به عنوان مهم‌ترین ویژگی کارآفرینان عنوان می‌کنند. پیتر دراگر (۱۹۸۵) وجود نوآوری در کارآفرینی را به قدری ضروری می‌داند که معتقد است کارآفرینی بدون آن وجود ندارد. خلاقیت بدون وجود نوآوری نیز حاصل نمی‌شود

(فرای، ۱۹۹۳ به نقل از احمدپور داریانی، ۱۳۸۴). وضعیت خلاقیت در بین کارآموزان مراکز مهارتی فنی و حرفه‌ای مطلوب‌تر از دانش‌آموزان هنرستانی است. نتایج در کل بیانگر آن است که قابلیت‌های کارآفرینی در بین کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای مطلوبیت بیشتری نسبت به هنرستان‌های آموزش و پرورش دارد. وجود تجهیزات و ارتباط عملی‌تر در مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای می‌تواند دلیلی بر این یافته‌ها باشد. به عبارتی دیگر، در هنرستان‌های آموزش و پرورش دروس نظری و عملی توأمان بوده و ارائه آموزش طولانی‌مدت است. اما در مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای آموزش حرفه‌ها بیشتر به صورت عملی ارائه می‌شود. زمان کوتاه‌مدت‌تر می‌باشد و تجهیزات متناسب با حرفه ارائه شده است. همچنین در پژوهش‌های صورت گرفته تناسب متوسط بین آموزش فنی و حرفه‌ای با اهداف کارآفرینی مشخص شده است (شیروانی، ۱۳۸۵؛ پاسبان، ۱۳۸۵؛ نیکخو، ۱۳۸۶؛ هنان، ۲۰۰۳).

در زمینه دلایل پایین بودن قابلیت‌های کارآفرینی در بین دانش‌آموزان هنرستان‌های آموزش و پرورش و کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای، نبود ارتباط آموزش‌ها با نیاز بازار کار، نبود برنامه‌های آموزشی متناسب با ارتقای کارآفرینی می‌تواند از عوامل تأثیرگذار باشد. ضعف ارائه آموزش‌های کارآفرینی در هر دو بخش نیز از ابعاد دیگری هستند که منجر به پایین بودن قابلیت‌های کارآفرینی شده است. کارآفرینی با آموزش محقق خواهد شد و بسیاری از پژوهش‌ها بر اثربخشی آموزش کارآفرینی بر ارتقای روحیه کارآفرینی تأکید دارند. نتایج پژوهش‌های لوئیس و همکاران (۲۰۰۰) و وان‌پراگ و ورسلوت (۲۰۰۷) و نتایج پژوهش انت وسیل (۲۰۰۲) و تیمنز و اسپینلی (۲۰۰۷) نشان دادند که آموزش، عامل اصلی توسعه کارآفرینی است و برای کارآفرین شدن ابتدا باید دانش لازم را در این زمینه به افراد منتقل کرد.

منابع

احمدپور داریان، م. (۱۳۸۴). کارآفرینی: تعاریف، نظریات و الگوها، تهران، انتشارات پردیس.

بدری، الف؛ لیاقتدار، م؛ عابدی، م و جعفری، الف. (۱۳۸۵). بررسی قابلیت‌های کارآفرینی دانشجویان دانشگاه اصفهان، پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، دوره ۱۲، شماره ۲ (۴۰).

بهبزادیان‌نژاد، ق. (۱۳۸۳). ضرورت توجه به کارآفرینی و فناوری‌های پیشرفته، مجموعه مقالات کارآفرینی و فناوری پیشرفته.

مقایسه قابلیت کارآفرینی کارآموزان مراکز آموزش فنی و ... ۷۳

پاسبان، م. (۱۳۸۵). راهکارهای افزایش انگیزش مدیران صنایع برای مشارکت در امر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، طرح پژوهشی، اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای استان آذربایجان شرقی.

شیروانی، ع. (۱۳۸۵). بررسی عوامل مؤثر بر جذب جوانان ۱۸ تا ۲۸ سال استان اصفهان جهت فراگیری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و ارائه راهکار بهبود در جذب، طرح پژوهشی، اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای استان اصفهان.

نوه‌ابراهیم، ع و تندسته، الف. (۱۳۸۷). مطالعه شاخص‌های کارآفرینی در بین دانش‌آموزان سال آخر سه شاخه نظری، فنی و حرفه‌ای و کاردانش (مدارس متوسطه شهرستان گرمسار). فصل‌نامه رهبری و مدیریت آموزشی، سال دوم، شماره ۲.

نیکخو، غ. (۱۳۸۶). ارزشیابی کمیت و کیفیت دوره‌های آموزش فنی و حرفه‌ای غیررسمی از دیدگاه مدیران، مربیان، کارشناسان آموزشی و کارآموزان اداره کل آموزش‌های فنی و حرفه‌ای استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۸۶-۱۳۸۵، طرح پژوهشی، اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای استان آذربایجان شرقی.

هوی، و؛ میسکل، س.ج. (۲۰۰۴). تئوری، تحقیق و عمل در مدیریت آموزشی، ترجمه میر محمد سید عباس‌زاده (۱۳۸۶). ارومیه: دانشگاه ارومیه.

Drucker, P. F. (۱۹۸۵). *Inovation and Entrepreneurship*, New York: Harper Collins.

Drucker, Peter. F. (۱۹۸۴). "Our Entrepreneurial economy". *Harvard business Review*.

Drucker. P. F. (۱۹۸۴). Our entrepreneurial economy. *Harvard Business Review*, ۶۲(۱), ۵۸-۶۴.

Heinoneh, J., & Korvela, K. (۲۰۰۳). How about measuring Entrepreneurshi, small business institute, Turku school of Economics and business administration. [Http://:www.Tukkk.fi/nki](http://www.Tukkk.fi/nki).

Hornadav. J. A.. & Vesper. K. H. (۱۹۸۲). Entrepreneurial education and job satisfaction. *Frontiers of entrepreneurship research*, ۵۲۶-۵۳۹.

Hosaini, R& Hosaini , E. (۲۰۱۲). Entrepreneurship education: a new approach to solve the employment problem of graduates in agriculture, National conference on entrepreneurship and management of knowledge based business.

Kružić. D.. & Pavić. I. (۲۰۱۰). Students' entrepreneurial characteristics: empirical evidence from Croatia. *The Business Review, Cambridge*, ۱۴, ۲۱۶-۲۲۱.

- Luis, M.; Martines, R.; peter, R. W.; Gerristen, Ramon cuevas & Jesus Rosccles, A. (۲۰۰۶). Or rorating Principles of Sustainable Development in Research and Education in Western Mexico. *The Journal of Cleaner Production*, ۱۴ (۹-۱۱): ۱۰۰۳-۱۰۰۹.
- McClelland. D. C. (۱۹۶۵). Toward a theory of motive acquisition. *American psychologist*. ۲۰(۵). ۳۲۱.
- McClelland. D. C. (۱۹۶۲). Business drive and national achievement. *Harvard Business Review*. ۴۰(۴). ۹۹-۱۱۲.
- McDougall. P. P.. & Oviatt. B. M. (۲۰۰۰). International entrepreneurship: the intersection of two research paths. *Academy of management Journal*. ۴۳(۵). ۹۰۲-۹۰۶.
- Nijboer. J. (۲۰۰۶). Cultural entrepreneurship in libraries. *New library world*. ۱۰۷(۹/۱۰). ۴۳۴-۴۴۳.
- Schein. E. H. (۱۹۹۴). Entrenpreneurs: What they're really like. *Vocational education journal*, ۷۴(۸), ۴۲-۴۴.
- Schumpeter, J. (۲۰۰۶). *Management and organizational Behavior*, ۵th ed, Pitman, ۳۴۱
- Shaver. K. G.. & Scott. L. R. (۱۹۹۱). Person. process. choice: The psychology of new venture creation. *Entrepreneurship theory and practice*. ۱۷(۲). ۲۳-۴۵.
- Vesper. K. H. (۱۹۸۲). Introduction and summary of entrepreneurship research. *Encyclopedia of entrepreneurship*, xxxi-xxxviii.